

Inhoudsopgave:

ROEMENIE/OPMERKELIJK KRITISCH BOEK VERSCHENEN pag. 1

JOEGOSLAVIE/OPPOSITIE WORDT STEVIG AANGEPAKT pag. 4

ROEMENIË / OPMERKELIJK KRITISCH BOEK VERSCHENEN

In vergelijking met andere Oosteuropese landen worden er vanuit Roemenië weinig dissidente geluiden vernomen, maar ongetwijfeld een van de opvallendste critici van het regiem is een in dat land gevierd romancier. Het betreft de op 16 mei van dit jaar overleden schrijver _____, directeur van de uitgeverij Cartea Romaneasca, vice-voorzitter van de schrijversbond, lid van de Academie van Wetenschappen en afgevaardigde in het parlement. Nog kort voor zijn dood verscheen van zijn hand de roman "De meest geliefde sterveling" *) , evenals zijn vorige boek "Delirium" **) een sterk nationalistisch en voor Roemeense begrippen politiek zeer gewaagd werk. Evenals de publicatie van zijn vroeger werk werd ook het verschijnen van dit boek niet belet door de autoriteiten, wat op zijn minst neerkomt op een "gedogen" van die zijde. De roman werd in de Roemeense pers bepaald positief ontvangen en bij zijn overlijden noemde het partijblad Scinteia de auteur zelf een "belangrijk persoon" in de hedendaagse Roemeense literatuur en zijn oeuvre een "belangrijke bijdrage" aan de opbouw van het socialisme ***).

*) : "Cel mai iubit dintre paminteni", Boekarest 1980.

**) : "Delirul", Boekarest 1975. In deze roman toont de auteur begrip voor _____, de "staatsleider" van Roemenië tijdens de Tweede Wereldoorlog, die voor Nazi-Duitsland en tegen de Sovjet-Unie koos. Een belangrijke beweegreden voor hem was de Sovjetrussische annexatie in 1940 van delen van Roemenië (o.a. Zuid-Bessarabië), die overigens na de Tweede Wereldoorlog definitief werden ingelijfd bij de Sovjet-republiek Moldavië. Deze annexatie wordt van Roemeense zijde reeds geruime tijd behoedzaam aangegrepen om Moskou speldeprikken toe te dienen. Tot "begrip" voor de collaborerende _____ had dit evenwel nog nooit geleid

***) Scinteia: 18.5.1980.

In zijn laatste roman behandelt de na-oorlogse periode, die voorafging aan het bewind van partijleider en president en dus ook aan diens onafhankelijke koers t.o.v. de Sovjet-Unie. Zijn kritiek op die periode is uiterst scherp, waarbij ook de afhankelijkheid van Moskou niet buiten schot blijft. Het bijzondere daarvan is, dat hij in tegenstelling tot andere Roemeense auteurs geen goed woord overheeft voor de verdiensten van de communistische partij of voor de verbeteringen onder het bewind van . Dat versterkt de indruk dat zijn kritiek zich ook uitstrekt tot het heden, al moet daarbij aangetekend worden dat hij de mees gewaagde uitspraken in de mond legt van "tegenstanders van het regiem". De intellectuelen, van wie de hoofdpersoon een dissidente representant is, krijgen van veel aandacht. Heel opmerkelijk is de passage, waarin een "tegenstander van het regiem" zegt dat de "proletarische revolutie" ertoe leidt dat de intellectuelen het zwijgen wordt opgelegd en dat zij zonder enige wetenschappelijke werkelijkheidszin de nieuwe machthebbers moeten loven en steunen. Over zijn misnoegen over de verdeling van de macht laat deze "tegenstander" ook geen twijfel bestaan, als hij constateert dat de "dictatuur van het proletariaat" de onderwerping betekent van de hele bevolking, met als resultaat een samenleving waarin de goede oude waarden zijn vernietigd zonder door betere te zijn vervangen.

voert ook zaken aan die de dichter bij het alledaagse leven van zijn publiek staan. Hij laat een van zijn figuren bijvoorbeeld zeggen dat nooit bedoeld kan hebben dat goedlopende privé-bedrijfjes ook genationaliseerd moeten worden. Bijzonder veel aandacht schenkt de schrijver voorts aan de collectivisering van de Roemeense landbouw. Naast een uitspraak over het verkeerd gekozen tijdstip voor die collectivisering noteert hij ook de opmerking dat dit systeem alleen maar tot mislukking en armoede leidt, omdat het de ijverigen voor de luien laat werken en omdat een mens nu eenmaal het liefst en het hardst voor zichzelf werkt.

Voor beantwoording van de intrigerende vraag waarom deze roman het publiek mocht bereiken moge verwezen worden naar een recent artikel van de Roemeen , getiteld "Geschiedenis en revolutie" *).

*) Romania Litera, no. 20 15 mei 1980.

Hierin wordt expliciet gesteld dat er in de genoemde periode (circa 1945-1965) grote fouten zijn gemaakt die onverbrekelijk samenhangen met het "dogmatisme" van de Derde Internationale, dat ook na de opheffing van de Komintern nog lang bleef doorwerken en o.a. leidde tot de vertraging van de door Roemenië gewenste industrialisering *). Onder had men evenwel afstand leren nemen van de praktijken van de Derde Internationale en de fouten hersteld. En als er nu nog geschreven werd over de fouten van die periode dan diende dat om herhaling daarvan te voorkomen en om het nationale bewustzijn te versterken.

/kunnen

Zo geredeneerd zou men/volhouden dat de nationalistische en anti-Sovjet-russische ondertoon in het werk van in feite het beleid van ondersteunt. Dan nog blijft echter de vraag bestaan waarom de zo negatieve benadering van de communistische partij en de daarin ook voor het huidige regiem impliciete kritiek de censuur heeft kunnen passeren.

Een verwijzing naar de positie en de faam van de schrijver lijkt daarvoor slechts een gedeeltelijke verklaring te leveren. Het zal dan ook niet verwonderen als een eventuele tweede druk van deze roman evenals die van "Delirium" indertijd meer gekuist zal zijn.

*) hekelt hier duidelijk de leidende rol van Moskou, toegespitst op het Comecon-besluit van eind 1962 dat een einde wilde maken aan de ambitieuze industrialisatieplannen van Roemenië. Het Roemeense veto hierover aan het begin van 1963 mag gezien worden als een eerste aanzet tot de onafhankelijke koers van Boekarest.

JOEGOSLAVIË / OPPOSITIE WORDT STEVIG AANGEPAKT

Na de dood van _____ in mei van dit jaar lijkt het nieuwe bewind de oppositie in Joegoslavië krachtig te willen aanpakken. 's Lands meest bekende dissident, _____ 's vroegere rechterhand _____, is momenteel het doelwit van een felle campagne van zowel de pers als van verscheidene vooraanstaande politici. Voorts zijn er sinds dit voorjaar in verschillende processen o.a. Albanese "nationalisten", Kroatische "extremisten" en zeer recent ook enkel geestelijken veroordeeld *).

Vooraf het optreden tegen godsdienstige representanten, die onder altijd met uiterste omzichtigheid werden behandeld, doet vermoeden dat de autoriteiten voor een harde lijn hebben gekozen. Een verdere aanwijzing daarvoor is de aanvaarding van een universitaire "worgwet", die enkele kritische hoogleraren in de deelrepubliek Servië brodeloos dreigt te maken, wat wel eens tot een conflict met de International Labour Organisation zou kunnen leiden **). Tenslotte kan ook nog gewezen worden op het stijgende aantal veroordelingen wegens op het eerste oog nogal onschuldige "verbale delicten". De roep om een harde aanpak van de oppositie komt vooral van enkele als dogmatisch bekendstaande politici, van wie partijsecretaris _____ zeker genoemd moet worden. Dat geluid valt echter ook te beluisteren bij een aantal veel gematigder leiders. Een complicerende factor is dat _____, de meest gezaghebbende en als gematigd geldende leider die o.a. de supervisie heeft over de politie en veiligheidsdiensten.

*) In de deelrepubliek Bosnië-Herzegovina zijn twee geestelijken veroordeeld tot zes jaar wegens het in bezit hebben van "vijandige lectuur".

***) In de deelrepubliek Servië is een wet aangenomen die het mogelijk maakt docenten die de "maatschappelijke belangen" van de universiteit schaden te schorsen en tenslotte na twee jaar te ontslaan. Deze wet lijkt op maat gesneden voor de hoogleraren die in 1975 geschorst werden wegens hun kritische opstelling en in wezen ook wegens hun betrokkenheid bij het oppositionele blad Praxis. De ILO, waarbij ook Joegoslavië is aangesloten, verbiedt echter politieke discriminatie in de arbeidsverhoudingen.

momenteel juist opnieuw met ziekte te kampen heeft *).

Naar de reden van de hardere opstelling t.a.v. de oppositie valt slechts te gissen. Mogelijk vrezen de nieuwe leiders moeilijkheden van die zijde en trachten zij door een ferm optreden hun gezag te vestigen. Het is evenwel ook mogelijk dat geen van hen zich tegenover de anderen wil compromitteren door een te "liberale" opstelling en dat zij gezamenlijk de Sovjet-Unie geen enkele aanleiding willen geven om zich met de Joegoslavische zaken te bemoeien.

*)

is lid van het partij- en het staatspresidium en houdt als voorzitter van de Federale Raad voor de Bescherming van de Constitutionele Orde toezicht op de politie en de veiligheidsdiensten. 's gezondheidstoestand laat reeds jaren te wensen over. Hij werd eind juni van dit jaar geopereerd en werd eind juli zonder opgaaf van redenen opnieuw opgenomen in het zieke huis.